

کلید موفقیت در فضای کسب و کار جهانی

● عزیزاله عساری، مدیرعامل شرکت شاهد پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
بخش نخست

بهبود این شاخص‌ها و نهایتاً رشد اقتصادی کشور را در گزارش‌های سالانه آنها مد نظر قرار دهند. البته نوابستگی این نکته را از نظر دور داشت که همواره نسبت به واقعی بودن این گزارش‌ها تردید وجود خواهد داشت اما این واقعیت که با تأمل در شاخص‌ها و نسبت‌های مطروحه گزارش از نگاه بیرونی، می‌توان به فرصت‌ها و تهدیدها و نقاط ضعف و قوت هر جامعه نسبت به تقویت قدرت اقتصادی و ارتقای سیستم روند بهبود شاخص‌ها آگاهی خوبی به دست آورد، به عنوان مثال یکی از گزارش‌های نهادهای معتبر و مطرح، گزارش واحد اندازه‌گیری شاخص‌های کسب و کار است که بانک جهانی همه ساله منتشر می‌کند. براساس مؤلفه‌های قابل طرح این نهاد همه ساله ۱۰ شاخص مورد بررسی قرار می‌گیرد که شامل آغاز کسب و کار، دریافت مجوزهای لازم از مراجع مربوطه، مقررات ایجاد اشتغال، ثبت اموال و مالکیت برای راه‌اندازی کسب و کار، چگونگی اخذ اعتبارات از منابع و بازارهای پولی و مالی، حمایت قانونی و قضایی از سهامداران، بخصوص سهامداران جزء، ساز و کارهای پرداخت مالیات، فرآیند تجارت‌های برون مرزی، لزوم اجرای قراردادهای و وضعیت لازم الاجراء بودن این قراردادها در نظام حقوقی کشورها و در نهایت چگونگی تعطیل و یا خاتمه کسب و کار است که در این نوشتار به

یکی از اهدافی که کشورهای در حال توسعه در پی‌اند و شاید مهمترین هدف هم باشد، رشد اقتصادی است. انتظار یک منحنی صعودی برای این رشد همواره از آمال رهبران و تصمیم‌سازان این کشورها تلقی می‌گردد. به‌همین جهت تلاش بسیار زیادی برای روند بهبود شاخص‌های کلان اقتصادی بعمل می‌آورند تا این مهم به عرصه عمل درآید، اگر چه اصلاح و یا بهبود این شاخص‌ها بسیار دشوار است ولی برای رسیدن به هدف فوق‌الذکر یعنی رشد اقتصادی بالا از هیچ کوششی فروگذاری نمی‌کند. بهبود شاخص‌های کلان چون شفافیت اقتصادی، کاهش ریسک سیاسی اقتصادی، تقویت امنیت قضائی و به تبع آن اقتصادی برای سرمایه‌گذاران و کارآفرینان، ثبات قوانین و مقررات اقتصادی، پولی، مالی، و بازرگانی و سرانجام بهبود فضای کسب و کار در کشور باتوجه به اقتصادداری و جهانی، آنچنان ساده نخواهد بود که به سرعت حاصل گردد.

اما آنان که طالب‌ترند راسخ‌ترند. دشواری این راه از آن جهت نمایان‌تر است که این کشورها علاوه بر طراحی پیچیده داخلی و روند اجرائی طرح‌ها لاجرم به تعامل با نهادهای تحقیقاتی بین‌المللی معتبر جهانی هستند تا هرساله تحت نظارت آماری آنان روند بهبود و یا عدم

طور مختصر به شرح آنها پرداخته می‌شود و در ادامه به تطبیق شرایط ایران خواهیم پرداخت.

۱. شروع کسب و کار

آنچه در ارزیابی این شاخص مورد توجه کارشناسان بانک جهانی قرار می‌گیرد، فرایندی است که یک سرمایه‌گذار، فعال اقتصادی و یا کارآفرین باید انجام دهد تا بتواند مجوزهای لازم را جهت راه‌اندازی کسب و کار مورد نظر اخذ کند. سه پارامتر در این مرحله مورد توجه ویژه قرار دارد: نخست، تعداد مراحل که فرد متقاضی باید طی کند؛ دوم، مدت زمانی که باید وقت صرف کند و البته هزینه‌های ناشی از اقدام به شروع کسب و کار و حداقل سرمایه لازم.

۲. اخذ مجوزهای لازم

منظور از این شاخص، چگونگی و میزان سهولت یا سختی تعامل شخص متقاضی با مراجع قانونی صادرکننده مجوزهای قانونی است که کارشناسان بانک جهانی برای ارزیابی این شاخص الگوی مشخصی را برای ساخت یک انبار برای مصارف مد نظر قرار داده‌اند تا به این پرسش دست یابند که به طور نمونه گرفتن مجوزهای لازم برای ساخت یک انبار صنعتی با مشخصات یکسان در کشورهای مختلف چه مدت زمان و چه میزان هزینه نیاز دارد.

۳. اشتغال هدف از بررسی شاخص اشتغال در کسب و کار، بررسی قوانین و مقررات ناظر بر استخدام یا اخراج کارگران و میزان انعطاف‌پذیری ساعات کار در کشورهای مختلف است و با ارزیابی مؤلفه‌های کمی، نظیر میزان سختی یا انعطاف‌پذیری قوانین کار و تأمین اجتماعی، استخدام و اخراج در وضعیت تعدیل نیروی انسانی و چگونگی کنش و واکنش نیروی کار با کارفرمایان در خصوص انعطاف‌پذیر بودن ساعت نسبت به رتبه‌بندی کشورهای مختلف اقدام می‌شود.

هدف از بررسی این شاخص واکاوی مؤلفه‌های تعیین شده در فرایندی است که به موجب آن تمامی مراحل خرید یک زمین، یا ساختمان و انتقال حق مالکیت آن از یک فرد به فرد دیگر ثبت خواهد شد، به گونه‌ای که فرد خریدار بتواند از این اموال برای گسترش تجارت خود به عنوان وثیقه‌ای جهت اخذ وام و یا فروش آن استفاده کند. البته افزون بر این تمام مراحل که بر اساس قوانین و مقررات هر جامعه‌ای باید برای انتقال حق مالکیت صورت پذیرد، فارغ از اینکه این مراحل باید از طرف فروشنده، خریدار یا وکلای آنها انجام شود، مورد ارزیابی کمی قرار می‌گیرد.

۴. ثبت اموال هدف از بررسی این شاخص واکاوی مؤلفه‌های تعیین شده در فرایندی است که به موجب آن تمامی مراحل خرید یک زمین، یا ساختمان و انتقال حق مالکیت آن از یک فرد به فرد دیگر ثبت خواهد شد، به گونه‌ای که فرد خریدار بتواند از این اموال برای گسترش تجارت خود به عنوان وثیقه‌ای جهت اخذ وام و یا فروش آن استفاده کند. البته افزون بر این تمام مراحل که بر اساس قوانین و مقررات هر جامعه‌ای باید برای انتقال حق مالکیت صورت پذیرد، فارغ از اینکه این مراحل باید از طرف فروشنده، خریدار یا وکلای آنها انجام شود، مورد ارزیابی کمی قرار می‌گیرد.

هدف از بررسی این شاخص واکاوی مؤلفه‌های تعیین شده در فرایندی است که به موجب آن تمامی مراحل خرید یک زمین، یا ساختمان و انتقال حق مالکیت آن از یک فرد به فرد دیگر ثبت خواهد شد، به گونه‌ای که فرد خریدار بتواند از این اموال برای گسترش تجارت خود به عنوان وثیقه‌ای جهت اخذ وام و یا فروش آن استفاده کند. البته افزون بر این تمام مراحل که بر اساس قوانین و مقررات هر جامعه‌ای باید برای انتقال حق مالکیت صورت پذیرد، فارغ از اینکه این مراحل باید از طرف فروشنده، خریدار یا وکلای آنها انجام شود، مورد ارزیابی کمی قرار می‌گیرد.

۵. اخذ اعتبار بر اساس تعریف واحد کسب و کار بانک جهانی، منظور از اخذ اعتبار در رتبه‌بندی کشورها از حیث فضای کسب و کار، اندازه‌گیری وضعیت ثبت، به مشارکت گذاشتن و رد و بدل کردن اطلاعات اعتباری و حقوق و تکالیف قانونی وام‌گیرندگان (فعال اقتصادی و کارآفرینان متقاضی دریافت اعتبارات و تسهیلات)، و وام‌دهندگان (نهادهای مالی و اعتباری) خواهد بود. در واقع بر اساس این شاخص، مقررات بانک‌ها و نهادهای مالی در خصوص اخذ وثیقه‌های مورد نیاز، مقررات ناظر بر ورشکستگی، فرایند دسترسی افراد به اطلاعات مربوط به نحوه اعطای اعتبارات، میزان پوشش اعتبارات، مراحل بازپرداخت، جرایم ناشی از تأخیر در بازپرداخت و نهادهای تأثیرگذار بر فرایند اعطای اعتبارات مورد محاسبه قرار می‌گیرد. به طور کلی نظر به کمبود منابع در کشورهای در حال توسعه، نظیر ایران، شاخص اخذ اعتبار از دشوارترین مراحل محسوب می‌شود و کاستی‌ها و خلاءهای زیادی در این فرایند محسوس است. بر اساس مطالعات صورت گرفته در بانک مرکزی ایران، این شاخص با استناد به تئوری‌های قدرت وام‌دهنده (power of creditors) و اطلاعات (Information of credit) که نقش اساسی در تمایل وام‌دهنده به اعطای اعتبار دارد، محاسبه و دو حوزه زیر را شامل می‌شود:

الف - حقوق اعتباری، نشان می‌دهد که چگونه قوانین خوب در حوزه

ورشکستگی و وثایق، حقوق وام‌دهنده و وام‌گیرنده را تأمین می‌کند و اعطای اعتبار را تسهیل می‌بخشد.

ب - اطلاعات اعتباری، وضعیت ثبت و کیفیت اطلاعات اعتباری و مبادله این اطلاعات بین مؤسسات مالی و دفاتر (دولتی و غیردولتی) ثبت اطلاعات اعتباری را نشان می‌دهد.

۶. حمایت از سهامداران جزء در ارزیابی این شاخص سازوکارهای حمایتی از حقوق سهامداران اقلیت یا جزء در شرکت‌های سهامی عام و میزان این گونه حمایت‌ها در برابر سهامداران کلان ملاک عمل خواهد بود؛ به نحوی که مشخص شود در هر کشوری چگونه و چه نوع حمایت‌هایی از منافع سهامداران خرد در مواقع تضاد و تعارض با مدیران و سهامداران شرکت‌ها صورت می‌گیرد و آیا سازوکارهای حقوقی و مالی مناسبی برای دفاع سهامداران خرد از خودشان وجود دارد؟

۷. پرداخت مالیات یکی از دشواری‌های کسب و کار در تمام نظام‌های سیاسی و اقتصادی جهان، سازوکار پرداخت‌های قانونی سرمایه‌گذاران و کارآفرینان به دولت در قالب انواع مالیات و پرداخت‌های اجباری است. واحد کسب و کار بانک جهانی در واقع با ارزیابی و رصد کردن تعداد مراحل، مدت زمان مورد نیاز برای پرداخت و نرخ کلی مالیات‌ها و هزینه‌های ناشی از آن به رتبه‌بندی کشورها از حیث سهولت کسب و کار می‌پردازد.

۸. تجارت فرامرزی فراز و نشیب‌های پیش روی واردکنندگان یا صادرکنندگان کالا در کشورهای مختلف جهان همواره از وجود مقررات قانونی زیاد، مراجع متعدد و هزینه‌هایی که بر آنها تحمیل می‌شود، گلایه دارند و بر اساس همین انتقادات و انتظارات همه ساله در گزارش بانک جهانی این شاخص به صورت پررنگ‌تری در مقایسه با سایر شاخص‌ها ملاک و مبنای تصمیم‌گیری‌ها قرار می‌گیرد. در ارزیابی شاخص تجارت فرامرزی مؤلفه‌هایی چون، تمامی مراحل الزامی برای صادرات و واردات محموله استاندارد کالا، و به طور مشخص حمل‌ونقل دریایی و نیز تمامی مراحل اداری واردات و صادرات کالا (از توافق پیمانکار گرفته تا حمل کالا) و نیز زمان و هزینه انجام امور، ثبت و ضبط می‌شود و مورد تحلیل کارشناسی قرار می‌گیرد.

۹. لازم‌الاجرا کردن قراردادهای ماهیت واقعی و فلسفه وجودی بررسی شاخص لازم‌الاجرا بودن قراردادهای کشورهای مختلف بیشتر ناظر بر نحوه حل و فصل اختلافات اقتصادی و حقوقی در نظام‌های اقتصادی است تا مشخص سازد تا چه اندازه نظام قضایی کشورها در بررسی و حل و فصل اختلافات تجاری کارآمدتر است. برای همین زمان، هزینه و تعداد مراحل مورد نیاز برای رسیدگی به یک دعوی، صدور و اجرای رأی مورد مذاق قرار می‌گیرد تا دولت‌ها در اقدامات اصلاحی خود به اصلاح قوانین آیین دادرسی مدنی و دیگر قوانین مربوط به آیین رسیدگی در دادگاه‌ها اقدام کنند.

۱۰. پایان کسب و کار و اعلام ورشکستگی ضرب‌المثلی است که می‌گوید هر تاجری دو جیب دارد، یک جیب مخصوص سود است و جیب دیگر مخصوص ضرر. بدیهی است که امکان ورشکستگی شرکت‌ها، انصراف از تداوم فعالیت در رشته‌ای خاص به دلیل بازده پایین اقتصادی و نظایر آن، همواره یکی از دغدغه‌های جدی سرمایه‌گذاران و کارآفرینان است. برای همین منظور است که بانک جهانی شاخص پایان کسب و کار را مهم می‌داند و به بررسی فرآیند قانونی و تسویه بدهی‌های معوقه و در نهایت تعطیلی شرکت‌ها و هزینه‌های ناشی از آن می‌پردازد. هدف این است که بستانکاران شرکتی که اعلام ورشکستگی یا انحلال می‌کنند، برای وصول مطالبات معوق خود، باید چه میزان زمان و هزینه را متحمل شوند. ■